

Xριστόφορος Νάλτσας

ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΣ ΝΑΛΤΣΑΣ
(1896-1980)

‘Η ‘Εταιρεία Μακεδονικῶν Σπουδῶν ὑπέστη καὶ νέαν ἀπώλειαν εἰς τὰς τάξεις τῶν ἑταίρων της, τὴν φορὰν αὐτὴν εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Χριστοφόρου Νάλτσα. Μὲ τὴν ἀπώλειαν αὐτὴν ἡ χορεία τῶν προσώπων, τὰ δύοια Ἰδρυσαν καὶ προέβαλον τὴν ‘Εταιρείαν, βαίνει δυστυχῶς ἔξαντλουμένη καὶ τοῦτο πρὸς μεγάλην λύπην ὄλων μας, διότι, πράγματι, χάρις εἰς τὸν ζῆλον, τὰς ἐντόνους προσπαθείας καὶ τὴν ἀφοσίωσιν τῶν προσώπων αὐτῶν ἡ ‘Εταιρεία κατέστη δυνατὸν νὰ λάβῃ σάρκα καὶ δστᾶ καὶ νὰ ἔξελιχθῇ εἰς τὸ σημερινὸν ἐπιβλητικὸν συγκρότημα, ὡς ἔργον διαρκές καὶ ἀγαθόν.

‘Ο Χριστόφορος Νάλτσας ὑπῆρξεν ἐκ τῶν δομητόρων τῆς ‘Εταιρείας. Διετέλεσεν ἐπὶ μακρὰν σειρὰν ἐτῶν μέλος τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου, ἐπὶ δικταετίαν δὲ ἀντιπρόδορος αὐτοῦ καὶ μέλος τῆς Κτηριακῆς Ἐπιτροπῆς. ‘Ως ἐκ τῶν θέσεων τούτων, εἶχεν ἀποφασιστικὴν γνώμην ἐπὶ τῶν ἔξελιξεων τῆς ‘Εταιρείας καὶ μὲ τὸ κῦρος τὸ ὅποιον διέθετε καὶ τὰς νομικάς του συμβουλὰς ἀπετέλει πολύτιμον στοιχεῖον εἰς τὴν ὄλην ὁργανωτικὴν προσπάθειαν αὐτῆς. Δυστυχῶς σωματικὰ ἀτυχήματα τοῦ ἐστέρησαν πρὸ πολλοῦ τὴν δυνατότητα νὰ μετέχῃ εἰς τὴν ἐνεργὸν δρᾶσιν τῆς ‘Εταιρείας καὶ τὸν ὑπεχρέωσαν νὰ παραμείνῃ μακράν τοῦ ‘Οργανισμοῦ, εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ δοπίου μὲ τόσον ζῆλον συνέβαλεν. ‘Η ἀκουσία, ἀλλὰ καὶ ὑποχρεωτικὴ αὐτὴ ἀποχὴ ἀπὸ τὴν ἐνεργὸν δρᾶσιν, συνετέλεσαν οὐχὶ δλίγον εἰς τὴν τελικὴν σωματικὴν του κατάρρευσιν, ἡ δόπια τελικῶς τὸν ὠδήγησεν εἰς τὸν θάνατον. ‘Απέθανε πλήρης ἡμερῶν, ἀλλὰ τὸ γεγονός τοῦτο δὲν ἀφαιρεῖ τίποτε ἀπὸ τὴν λύπην τὴν ὅποιαν αἰσθανόμεθα διὰ τὴν ἀπώλειαν ἀνδρὸς δεδοκιμασμένου εἰς τὰ ἔθνικὰ ζητήματα, γνώστου τῶν ἴστορικῶν θεμάτων τῆς Μακεδονίας καὶ ἐκ τῶν στυλοβατῶν τῆς ‘Εταιρείας.

‘Ο Χριστόφορος Νάλτσας ἐγεννήθη τὸ 1896. Κατάγεται ἐκ Κρουσόβου τοῦ Μοναστηρίου, εἰς τὸ δόπιον ἐγκατεστάθησαν οἱ πρόγονοί του, οἱ ὅποιοι κατὰ τὴν παράδοσιν ὑπῆρξαν τὸ 1830 ἐκ τῶν πρώτων οἰκιστῶν τῆς ἴστορικῆς Μοσχοπόλεως, τῆς λαμπρᾶς αὐτῆς ἐλληνίδος πόλεως τῆς Βορείου Ἡπείρου, εἰς τὴν ὅποιαν ἔλειτούργησεν ἡ ‘Ακαδημία τοῦ ὑποδούλου γένους καὶ τὸ δεύτερον μετὰ τὴν Κωνσταντινούπολιν ἔθνικὸν τυπογραφεῖον. Εἰς τὸ Κρούσοβον ἐγκατεστάθησαν οἱ ἀμεσώτεροι πρόγονοί του προφανῶς μετὰ τὴν πρώτην καταστροφὴν τῆς Μοσχοπόλεως. Τὰ ἐρείπια τοῦ ἀρχον-

τικοῦ των ἐσώζοντο μέχρι πρό τινος εἰς τὸ νοτιοανατολικὸν ἄκρον τῆς πόλεως, εἰς τὰς ὑπωρείας τῶν ὑπερκειμένων λόφων, εἰς τὴν ἀκραίαν συνοικίαν τοῦ Κρουσόβου. Τὰ ἐνθυμοῦμαι, ώς ἐνθυμοῦμαι ἐπίσης ὅτι οἱ γονεῖς μου διηγοῦντο ὅτι οἱ Ναλτσαῖοι διήρχοντο, κατερχόμενοι πρὸς τὸ κέντρον τῆς πόλεως, ἐμπροσθεν τῆς πατρικῆς μας οἰκίας. Εἰς ἐκ τῶν ἐν Κρουσόβῳ πρόγονων του ὑπῆρξε πρόκριτος τῆς πόλεως. Τὸ Κρούσοβον ἦτο ἀφιερωμένον εἰς τὴν ἐπίσημον σύνυγον τοῦ σουλτάνου, τὴν Βαλιντὲ σουλτάναν. Ὡς ἐκ τοῦ λόγου τούτου ἦτο ἀπηλλαγμένον φόρων καὶ δὲν εἶχε τουρκικὸν πληθυσμὸν παρὰ μόνον μικρὰν τουρκικὴν φρουρὰν εἰς τὸ ἄκρον τῆς πόλεως. Ἀπόδειξις τούτου εἶναι καὶ τὸ ὅτι τὸ τουρκικὸν νεκροταφεῖον τῆς πόλεως ἀπεκαλεῖτο «νεκροταφεῖον τοῦ Τούρκου», διότι ἐπὶ διακόσια ὅλα ἔτη μόνον εἰς Τούρκος ἐτάφη εἰς αὐτό. Ἐπειδὴ ἀκριβῶς τὸ Κρούσοβον ἀνῆκεν εἰς τὴν Βαλιντὲ σουλτάναν μετέβαινε κατ' ἔτος ἀντιπροσωπεία προκρίτων εἰς Κωνσταντινούπολιν διὰ τὴν ἐπίδοσιν τῶν δώρων εἰς τὴν σουλτάναν. Μεταξὺ τῶν προκρίτων τούτων εἶδον ἐγὼ αὐτὸς εἰς παλαιὸν ἔγγραφον ἀναγραφόμενον τὸ ὄνομα τοῦ Κόλιου Νάλτσα (Νικολάου Νάλτσα).

Πλὴν τοῦ πατρός του καὶ ἡ μήτηρ του προήρχετο ἐξ ἐπιφανοῦς οἰκογενείας τοῦ Κρουσόβου, τῆς οἰκογενείας Κομάτη. Τοιούτους ἔχων γονεῖς ὁ Χριστόφορος Νάλτσας δὲν εἶναι ἀπορίας ἄξιον ὅτι ἔλαβεν ἐπιμεμελημένην ἀνατροφὴν καὶ παίδευσιν. Ἐπεράτωσε τὰς ἐγκυκλίους σπουδάς του εἰς τὸ τότε λαμπρὸν γυμνάσιον Θεσσαλονίκης, διότι ἐν τῷ μεταξὺ ὁ πατήρ του, ὁ ὄποιος εἶχε διατελέσει διερμηνεὺς τοῦ Ἑλληνικοῦ Προξενείου Μοναστηρίου μὲ βαθμὸν Προξένου, εἶχεν ἐγκατασταθῆ εἰς Θεσσαλονίκην. Ἀνωτέρας σπουδὰς ἡκολούθησεν εἰς τὴν Νομικὴν Σχολὴν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν τὸ 1923, ἡ σχετικὴ δὲ βραδύτης εἰς τὴν λῆψιν τοῦ πτυχίου ὀφείλεται εἰς τὴν στράτευσίν του, ἡ ὄποια διήρκησεν ἐπὶ ἔτη, ως θὰ φανῇ ἐν συνεχείᾳ. Ὁ Χριστόφορος Νάλτσας ἐδικηγόρησεν ἐπὶ μακράν σειρὰν ἐτῶν, κατ' ἀρχὴν ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ ἀειμνήστου Νικολάου Μάνου, ἐν συνεχείᾳ δὲ μόνος. Τὸ δικηγορικὸν του γραφεῖον, ιδίᾳ κατὰ τὴν ἐποχὴν κατὰ τὴν ὄποιαν ἦτο νομικὸς σύμβουλος τῆς παλαιᾶς (βελγικῆς) ἐταιρείας ἡλεκτροφωτισμοῦ καὶ τροχιοδρόμων (μέχρι τοῦ 1940), εῖδεν ἡμέρας λαμπρᾶς δραστηριότητος. Τὴν ἐποχὴν ἐκείνην (1935) ἐνυμφεύθη τὴν Εὐλαμπίαν Θεοδ. Οἰκονόμου, μετὰ τῆς ὄποιας πολὺ ἀργότερον ἀπέκτησε θυγατέρα, τὴν ἐρίτιμον κυρίαν Ἀθηνᾶν Χατζηαγγέλου.

Ἡ δικηγορικὴ ἐνασχόλησις δὲν τὸν ἡμπόδισε νὰ συνεχίσῃ τὴν ἐπιστημονικὴν του δραστηριότητα. Καρπὸς αὐτῆς ὑπῆρξεν ἡ διδακτορικὴ του διατριβὴ περὶ τῶν ἀλλοδαπῶν ἐμπορικῶν ἐταιρειῶν δυνάμει τῆς ὄποιας ἀνεκηρύχθη διδάκτωρ τοῦ Δικαίου τῆς Νομικῆς Σχολῆς Θεσσαλονίκης τὸ 1933. Τὴν ἐπιστημονικὴν αὐτὴν δραστηριότητα τὴν συνέχισε μέχρι τοῦ θανάτου του. Ἡ σχολήθη ἴδιαιτέρως μὲ τὸ Ἰδιωτικὸν Διεθνὲς Δίκαιον καὶ μὲ

τὸ Ἀστικὸν Δίκαιον, εἰς τὰ ὁποῖα ἀφιέρωσε καὶ ἐργασίας καὶ μελέτας καὶ ἄρθρα καὶ σχόλια. Εἰς ἐπιβράβευσιν τούτων ἀνεκηρύχθη ἀντεπιστέλλον μέλος τοῦ Ἰνστιτούτου Διεθνοῦς καὶ Ἀλλοδαποῦ Δικαίου τὸ 1949. Παραλήγλως πρὸς τὰς νομικάς του μελέτας ἡ σχολήθη μὲ τὴν ἴστορίαν τῆς Μακεδονίας, τόσον τὴν ἀρχαίαν, ὅσον καὶ τὴν νέαν, εἰς αὐτὴν δὲ ἀφιέρωσε σειρὰν μελετῶν, αἱ ὁποῖαι ἄπασαι διαπνέονται ἀπὸ βαθεῖαν ἀγάπην πρὸς τὴν πατρογονικὴν γῆν καὶ ἀπὸ μαχητικὴν ὑποστήριξιν τῶν ἐπ’ αὐτῆς δικαίων τῆς φυλῆς. Μία ἐξ αὐτῶν, «Τὸ Μακεδονικὸν ζήτημα καὶ ἡ σοβιετικὴ πολιτικὴ» (ἔκδ. 1954), ἐβραβεύθη ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν.

Ο Χριστόφορος Νάλτσας ὑπηρέτησε τὴν πατρίδα ἐπὶ μακρὸν ὡς στρατιώτης. Ἡδη ἀπὸ τοῦ 1916 ἐτάχθη εἰς τὰς τάξεις τοῦ Σώματος Στρατοῦ Ἐθνικῆς Ἀμύνης καὶ ἐπολέμησεν εἰς τὸ Μακεδονικὸν Μέτωπον μέχρι τοῦ 1918. Ἐν συνεχείᾳ ἐξεστράτευσεν εἰς Μικρὰν Ἀσίαν, ἀρχικῶς ὡς ὑπασπιστὴς τοῦ διοικητοῦ τοῦ Γ' Σώματος Στρατοῦ ἀντιστρατήγου Ἰωάννου, ὁ ὁποῖος εἶχεν ἀποκτήσει τὴν φήμην τοῦ γενναίου τῶν γενναίων, καὶ ἐν συνεχείᾳ καὶ μέχρι τοῦ τέλους τῶν μικρασιατικῶν ἀγώνων ὡς διευθυντὴς τοῦ Β' ἐπιτελικοῦ γραφείου αὐτοῦ καὶ τοῦ Βορείου Συγκροτήματος Μεραρχιῶν. Μετὰ τὸ πέρας τῆς μικρασιατικῆς ἐκστρατείας ὑπηρέτησεν εἰς τὸ Β' ἐπιτελικὸν γραφείον τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου Στρατοῦ, ἀποστρατευθεὶς μὲ τὸν βαθμὸν τοῦ ἐφέδρου λοχαγοῦ. Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ἐλληνοϊταλικοῦ πολέμου ἀνεκλήθη εἰς τὸ στράτευμα, τοποθετηθεὶς εἰς τὸ ἐπιτελεῖον τῆς XII Μεραρχίας. Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου τούτου ἐτραυματίσθη εἰς τὴν κεφαλήν, χωρὶς περατέρω συνεπείας, ἀποστρατευθεὶς τελικῶς μὲ τὸν βαθμὸν τοῦ ταγματάρχου. Η Πατρὶς ἀνταμείβουσα τὰς πολεμικάς του ὑπηρεσίας τοῦ ἀπένειμε τὸν Χρυσοῦν Σταυρὸν τοῦ Γεωργίου Α' μετὰ ξιφῶν, τὸν Πολεμικὸν Σταυρὸν μετὰ τεσσάρων ἀστερίσκων (διαμνημονεύσεων), τὸ Ἀριστείον Ἀνδρείας μετὰ τριῶν διαμνημονεύσεων, τὸ μετάλλιον στρατιωτικῆς ἀξίας, Διασυμμαχικοῦ Ἀγῶνος, Ἐθνικῆς Ἀντιστάσεως κ.λ.

Μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν ὡς ὑφυπουργὸς εἰς τὰς Κυβερνήσεις Π. Βούλγαρη καὶ Π. Κανελλοπούλου καὶ ὡς Γενικὸς Διοικητὴς τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας. Ἐπὶ τούτοις διωρίσθη ἐπίτιμος Πρόξενος τῆς Ὀλλανδίας τὸ 1949 καὶ παρέμεινε μέχρι τὸ 1956, ἐξελέγη μέλος τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐταιρείας Μακεδονικῶν Σπουδῶν, τοῦ ὁποίου, ὡς ἐλέχθη, ἐχρημάτισεν ἐπὶ δικαιείαν ἀντιπρόσδρος καὶ συνέβαλεν εἰς τὴν ἰδρυσιν τοῦ Ἰδρύματος Μελετῶν Χερσονήσου τοῦ Αἴμου, τοῦ ὁποίου διετέλεσε πρῶτος διευθυντὴς ὑπὸ τὴν ἰδιότητα τοῦ διευθύνοντος συμβούλου.

Η προσωπικότης τοῦ Χριστοφόρου Νάλτσα εἶναι ἀνάγλυφος εἰς τὴν ἴστορίαν τῆς Ἐταιρείας Μακεδονικῶν Σπουδῶν καὶ τοῦ θυγατρικοῦ τῆς Ἰδρύματος Μελετῶν Χερσονήσου τοῦ Αἴμου. Ἀνάγλυφος δημοσίευτος εἶναι ἡ προσωπικότης του καὶ εἰς τὴν ἴστορίαν τοῦ κτηριακοῦ συγκροτήματος τῆς Ἐ-

ιβ'

ταιρείας. Τὸ δνομά του εἶναι ἀναγεγραμμένον εἰς τὸν πίνακα, ὁ ὅποιος κο-
σμεῖ τὸ Θέατρον τῆς Ἐταιρείας. Πέραν ὅμως ὅλων τούτων ἡ μνήμη του θὰ
διαιωνίζεται εἰς τὰ βιβλία, τὰ ὅποια ἔγραψε καὶ τὰ ὅποια ἡ Ἐταιρεία ἐξέ-
δωσεν. Αὐτὰ θὰ μαρτυροῦν διὰ τὴν ἀγάπην του πρὸς τὴν Μακεδονίαν, ἡ γῆ
τῆς ὅποιας τὸν ἐδέχθη, αὐτὸν δ ὅποιος τὴν ὑπερησπίσθη καὶ διὰ τῶν ὅπλων
ώς στρατιώτης καὶ διὰ τῆς γραφίδος ώς συγγραφεύς.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΑΝ. ΒΑΒΟΥΣΚΟΣ